

SUV QALAMPIRINING SHIFOBAXSH XUSUSIYATLARI

Musayeva Irodaxon Soxibjon qizi

Central Asian Medical University xalqaro tibbiyot universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada suv qalampiri (*Polygonum hydropiper* L.) o'simligining shifobaxsh xususiyatlari, uning xalq tabobatidagi o'rni, kimyoviy tarkibi va farmakologik faol moddalari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Shuningdek, suv qalampiridan tayyorlangan dorivor preparatlarning amaliy tibbiyotdagi qo'llanilishi va samaradorligi, laboratoriya va klinik tadqiqot natijalari bilan asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: suv qalampiri, *Polygonum hydropiper*, shifobaxsh o'simliklar, xalq tabobati, flavonoidlar, taninlar, qon to'xtatuvchi vosita, yallig'lanishga qarshi, fitoterapiya, tabiiy preparatlar, dorivor damlama, farmakologik xususiyatlar, antiseptik, ayollar salomatligi, fitoxavfsizlik.

Annotation: This article scientifically analyzes the medicinal properties of water pepper (*Polygonum hydropiper* L.), its role in folk medicine, chemical composition, and pharmacologically active substances. Also, the use and effectiveness of medicinal preparations made from water pepper in practical medicine are substantiated by the results of laboratory and clinical studies.

Keywords: water pepper, *Polygonum hydropiper*, medicinal plants, folk medicine, flavonoids, tannins, hemostatic agent, anti-inflammatory, phytotherapy, natural preparations, medicinal infusion, pharmacological properties, antiseptic, women's health, phyto-safety.

Аннотация: В данной статье на научной основе анализируются лечебные свойства водного перца (*Polygonum hydropiper* L.), его роль в народной медицине, химический состав и фармакологически активные вещества. Также обоснованы применение и эффективность лекарственных препаратов, приготовленных из водяного перца в практической медицине, результаты лабораторных и клинических исследований.

Ключевые слова: водяной перец, *Polygonum hydropiper*, лекарственные растения, народная медицина, флавоноиды, танины, кровоостанавливающее средство, противовоспалительное, фитотерапия, натуральные препараты, лекарственный настой, фармакологические свойства, антисептик, здоровье женщин, фитобезопасность.

KIRISH

Tabiiy manbalar asosidagi davo usullari insoniyat tarixida eng qadimiy tibbiyot shakllaridan biri hisoblanadi. Shulardan biri – suv qalampiri (*Polygonum hydropiper*) bo'lib, u o'zining yallig'lanishga qarshi, qon to'xtatuvchi va og'riqni kamaytiruvchi xususiyatlari bilan qadimdan tanilgan. Suv qalampiri o'simligi O'zbekistonda va boshqa mintaqalarda keng tarqalgan bo'lib, xalq tabobatida ko'plab kasalliklarni davolashda qo'llanilgan. Ushbu maqolada suv qalampirining farmakologik xususiyatlari, dorivor

ahamiyati, kimyoviy tarkibi va uning asosida tayyorlangan preparatlarning ilmiy asoslari o'rganiladi.

Suv qalampiri – shudringguldoshlar oilasiga mansub yillik o't o'simligi bo'lib, balandligi 30–60 sm gacha yetadi. Poyasi tik yoki biroz egilgan, silliq, g'ayritekis. Barglari uzunchoq, nayzacha shaklida bo'lib, uchi o'tkir. Gullari mayda, pushti yoki oq rangda bo'ladi. Asosan suv bo'ylarida, namlikni yaxshi ko'radigan joylarda o'sadi.

Uning asosiy o'sish mavsumi – iyundan sentabrgacha. Urug'lari sentabr-oktabr oylarida pishadi. Polygonum hydropiper L. nomi ostida ilmiy adabiyotlarda uchraydi.

Suv qalampiri tarkibida quyidagi biologik faol moddalar aniqlangan:

- Flavonoidlar – kempferol, quercetin;
- Taninlar – qon to'xtatuvchi xususiyatga ega;
- Polifenollar;
- Glikozidlar;
- Saponinlar;
- Askorbin kislotasi (vitamin C);
- Organik kislotalar – gallik va ellagik kislotalar.

Ushbu moddalar o'simlikka yallig'lanishga qarshi, antiseptik, qon ivishini kuchaytiruvchi xususiyatlar beradi.

Tibbiyotda suv qalampirining quyidagi xususiyatlari ilmiy jihatdan o'rganilgan va isbotlangan:

1-jadval

Suv qalampirining xususiyatlari

№	Ta'sir turi	Ilmiy asos
1.	Qon to'xtatuvchi	Taninlar va flavonoidlar ta'sirida
2.	Yallig'lanishga qarshi	Polifenollar, saponinlar
3.	Og'riqni kamaytiruvchi	Tinchlantiruvchi, spazmolitik moddalari bilan
4.	Dezinfeksiya qiluvchi	Antibakterial ta'sirga ega moddalari mavjud
6.	Antiseptik	Organik kislotalar va taninlar bilan bog'liq

Suv qalampiri ekstrakti ayniqsa ayollarda postnatal qon ketishini to'xtatishda, gingivit, revmatizm, gemorroy, qonli diareya kabi holatlarda muvaffaqiyatli qo'llaniladi.

Xalq tabobatida suv qalampiri ko'p asrlardan beri ishlatiladi. Quyida uning eng ko'p uchraydigan ishlatilish shakllari keltiriladi:

- Damlamasi (nastoyka): Bachadon qon ketishini to'xtatishda, hayz ko'rish siklini normallashtirishda qo'llaniladi.
- Kompres (bo'tqa holida): Tashqi yaralarda yallig'lanishga qarshi vosita sifatida.
- Choy shaklida: Ovqat hazmini yaxshilash, ich qotishni davolash uchun.

Qanday tayyorlanadi?

- 1 osh qoshiq maydalangan o'simlik ustiga 200 ml qaynoq suv quyiladi.
- 15 daqiqa tindirib, kuniga 2-3 mahal ichiladi.

NATIJALAR

2023-yilda Farg'ona davlat universiteti Biologiya kafedrasida o'tkazilgan tajribalarda suv qalampiri damlamasining quyidagi natijalari qayd etilgan:

- Ayollar gigiyenasida: Bachadon qon ketishini 80% hollarda 3 kun ichida to'xtatdi.
- Laboratoriya sichqonlarida: Yallig'lanishga qarshi ta'siri indometatsin bilan teng darajada bo'lgan.

• Antibakterial testlar: E. coli, Staphylococcus aureus bakteriyalariga qarshi samarali bo'lgan.

Bugungi kunda suv qalampiri ekstrakti asosida quyidagi dorilar ishlab chiqariladi:

• "Ekstrakt perechnogo goryechika" – likyor shaklida, qon to'xtatuvchi vosita sifatida.

- "Polygynon" – ginekologik muammolar uchun fitopreparat.
- Gemorroy uchun shamlar – yallig'lanishga qarshi komponent sifatida qo'shiladi.

XULOSA

Suv qalampiri (*Polygonum hydropiper*) – yuqori biologik faol moddalarga ega, xalq tabobati va zamonaviy tibbiyotda o'z o'rniga ega bo'lgan noyob o'simlikdir. Uning tarkibidagi flavonoidlar, taninlar, organik kislotalar va boshqa birikmalar nafaqat qon to'xtatish, balki yallig'lanishga qarshi, antiseptik va tinchlantiruvchi ta'sir ko'rsatadi. Ilmiy tadqiqotlar va amaliy kuzatuvlar suv qalampiri asosida tayyorlangan vositalarning tibbiyotda keng qo'llanishi mumkinligini ko'rsatmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mamatqulov D. "O'simliklardan foydalanish asoslari", Toshkent: Fan, 2019.
2. Qayumov A. "Fitoterapiya asoslari", Toshkent: Istiqlol, 2017.
3. Abdullayeva N., "Dori o'simliklari farmakologiyasi", Farg'ona, 2021.
4. Sokolov, S.Ya., "Lekarstvennye rasteniya v narodnoy meditsine", Moskva: Medicina, 1992.
5. WHO Monographs on Selected Medicinal Plants, Vol. 1–4, Geneva: World Health Organization.
6. Жданов Д.А., "Фармакогнозия", М., 2010.
7. Ахмедов С.А. "Ўзбекистондаги шифобахш ўсимликлар", Тошкент: Университет, 2015.